

Archeologisch onderzoek compensatiegronden Gasselterveld

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 884

Archeologisch onderzoek compensatiegronden Gasselterveld

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 884

Definitief

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
Zeldenrust Bos en Natuur BV

Grontmij Nederland B.V.
Assen, 26 april 2010

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek compensatiegronden Gasselterveld
Subtitel : Bureauonderzoek
GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 884
Projectnummer : DR 169792
Referentienummer : DR 169792
Revisie : 1
Datum : 26 april 2010

Auteur(s) : mevr. H. Boon
E-mail adres : hilde.boon@grontmij.nl
Gecontroleerd door : mevr. drs. L. Soetens
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door : dhr. drs. R.F.M. Onck
Paraaf goedgekeurd :
Contact : Stationsplein 12
9401 LB Assen
Postbus 29
9400 AA Assen
T +31 592 33 88 99
F +31 592 33 06 67
noord@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : December 2009
concept : Februari 2010
definitief : 26 april 2010

Opdrachtgever : Zeldenrust Bos en Natuur BV

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.

Beheer documentatie en/of vondsten : Grontmij Nederland B.V., Assen

Bevoegd gezag : Provincie Drenthe

Contactpersoon : Dhr. drs. W.A.B. van der Sanden

Locatie : gemeente : Aa & Hunze; Borger-Odoorn
plaats : Papenvoort
toponiem : Gasselternveld

kaartblad : 12G Gieten; 17E Schoonoord
afm. plangebied : 32 ha

AMK : monumentnr. : -

Archis2 : CIS-code : 39456

RD-coördinaten	Locatie 1	:	N	x: 244.325 / y: 556.920
			O	x: 244.495 / y: 556.840
			Z	x: 244.450 / y: 556.745
			W	x: 244.275 / y: 556.825
	Locatie 2	:	N	x: 243.240 / y: 554.070
			O	x: 243.375 / y: 553.920
			Z	x: 243.275 / y: 553.580
			W	x: 242.975 / y: 553.825
	Locatie 3	:	N	x: 243.885 / y: 553.825
			O	x: 244.360 / y: 553.425
			Z	x: 244.225 / y: 553.215
			W	x: 243.715 / y: 553.705
	Locatie 4	:	N	x: 242.755 / y: 551.940
			O	x: 242.925 / y: 551.520
			Z	x: 242.925 / y: 551.520
			W	x: 242.600 / y: 551.915
	Locatie 5	:	N	x: 243.475 / y: 551.850
			O	x: 243.500 / y: 551.550
			Z	x: 243.435 / y: 551.525
			W	x: 243.410 / y: 551.835
	Locatie 6	:	N	x: 244.525 / y: 594.465
			O	x: 244.765 / y: 549.205
			Z	x: 244.570 / y: 549.100
			W	x: 244.430 / y: 543.440

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	6
1.1	Algemeen.....	6
1.2	Aanleiding en doel	6
1.3	Werkwijze.....	6
2	Landschap.....	7
2.1	Geologie.....	7
2.2	Geomorfologie	8
2.3	Bodem.....	8
3	Archeologie	9
3.1	Historische, huidige en toekomstige situatie.....	9
3.2	Bewoningsgeschiedenis	9
3.3	AMK	10
3.4	Archis2	10
3.5	IKAW	11
3.6	KICH.....	12
4	Archeologische verwachting	13
5	Evaluatie	15
5.1	Conclusies.....	15
5.2	Advies	15

Bijlage 1: Locatie plangebied

Bijlage 2: Historische kaart 1634

Bijlage 3: Historische kaart 1851-1855

Bijlage 4: Archeologische basiskaart

Bijlage 5: Archeologische advieskaart

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Zeldenrust Bos en Natuur BV heeft Grontmij Nederland B.V. een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor een aantal locaties nabij het Gasselternveld en het Drouwenerveld, ten behoeve van natuurcompensatie van de zandwinning in het Gasselternveld. Deze compensatie zal bestaan uit bosbouw en natuurontwikkeling. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureaustudie en de rapportage hierover. Het onderzoek is uitgevoerd conform de provinciale richtlijnen.

De totale oppervlakte van het te onderzoeken terrein bedraagt circa 32 hectare, verdeeld over een gebied van circa 320 hectare. De exacte locatie van het de deellocaties wordt weergegeven in Bijlage 1. Omdat de locaties vrij ver bij elkaar vandaan liggen zijn ze voor dit onderzoek onderverdeeld in 6 deellocaties. Het maaiveld ter plaatse van het plangebied ligt gemiddeld op 15 tot 18 m +NAP.

De betreffende werkzaamheden zijn conform de richtlijnen van het handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1) uitgevoerd. Grontmij beschikt over een eigen opgravingsvergunning afgegeven door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

1.2 Aanleiding en doel

Onderhavig onderzoek is uitgevoerd in het kader van geplande natuurcompensatie. De opdrachtgever is van plan in de aangegeven deellocaties natuur aan te leggen ter compensatie van de aangelegde uitbreiding van de zandwinning in het Gasselternveld. De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande realisatie kunnen eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem verstoren en/of vernietigen. Derhalve dienen de archeologische waarden binnen het plangebied in kaart te worden gebracht.

Er is een bureauonderzoek uitgevoerd, waarbij een specifiek verwachtingsmodel is opgesteld. Op basis van de resultaten van het onderzoek zal een nader advies worden gegeven met betrekking tot de noodzaak van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en, indien dit het geval is, uit welke stappen dit zou moeten bestaan. Dit advies dient te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid.

1.3 Werkwijze

Het doel van het bureauonderzoek is om de bekende en potentiële archeologische waarden van het plangebied in kaart te brengen. Hierbij is gebruik gemaakt van bodemkaarten en van geologische, topografische en historische kaarten, het Archeologisch Informatiesysteem (Archis2) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en overige relevante literatuur. Aan de hand van deze gegevens is een specifieke archeologische verwachting opgesteld.

2 Landschap

2.1 Geologie

De afzettingen die in het plangebied aan de oppervlakte voorkomen, dateren uit het pleistoceen (zie Tabel 2.1).¹ Mogelijk komen in het plangebied Holocene afzettingen voor in de vorm van stuifzand en veen.

Tabel 2.1 Indeling van het Kwartair

chronostratigrafie		jaren geleden		
Kwartair	Holoceen	Subatlanticum	3.000 - heden	
		Subboreaal	5.000 - 3.000	
		Atlanticum	8.000 - 5.000	
		Boreaal	9.000 - 8.000	
		Preboreaal	10.000 - 9.000	
	Pleistoceen	Laat		130.000 - 10.000
			<i>Weichselien (ijstijd)</i>	120.000 - 10.000
			<i>Eemien</i>	130.000 - 120.000
		Midden		800.000 - 130.000
			<i>Saalien (ijstijd)</i>	200.000 - 130.000
			<i>Elsterien (ijstijd)</i>	400.000 - 315.000
		Vroeg		2.400.000 - 800.000

De oudste afzettingen die in het plangebied aan of nabij het oppervlak voorkomen, zijn afkomstig uit het Elsterien. Tijdens deze ijstijd zijn diepe erosiegeulen in de ondergrond gevormd, die ter plekke van het plangebied zijn opgevuld met grove zanden. Deze zanden behoren tot de formatie van Peelo en komen voor in deellocatie 1, het zuidwesten van locatie 2 en mogelijk ten zuiden van locatie 5. Deze grove zanden worden in de zandwinputten gewonnen.

In de voorlaatste ijstijd, het Saalien, was het noordelijke deel van Nederland bedekt met landijs. Aan de onderzijde van het ijspakket werd door de druk van het ijs en door meegebracht materiaal een grondmorene afgezet, die doorgaans wordt aangeduid als *keileem*. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Gieten binnen de Formatie van Drente. Het betreft zandige leem of lemig zand met grind, stenen en blokken. Deze keileem komt aan of nabij het oppervlak voor in deellocatie 1, het westen van deellocatie 4 en deellocatie 5. De druk van het ijs heeft gezorgd voor opstuwning van het onderliggende materiaal. Daarbij is ondermeer de Hondsrug ontstaan. Deze langgerekte hoogte op de grens van Groningen en Drenthe vertoont steile flanken aan de oostzijde en flauwe hellingen aan de westzijde. Het plangebied ligt op de westelijke flank van de Hondsrug.

Deellocaties 2, 3 en 4 liggen in het beekdal van het Andersche Diep, de oostelijke hoofdtak van de Drentsche Aa, die vermoedelijk is ontstaan als een smeltwaterstroom langs de Hondsrug.

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien, bereikte het landijs Nederland niet. Wel was het droog en koud. Er heerste een toendraklimaat. In deze periode wisselden koude en minder koude perioden elkaar af. In koude perioden speelden met name eolische processen een rol. In minder koude perioden was er tevens sprake van processen die onder fluvioperiglaciale omstandigheden optraden.

¹ Bosch, J.H.A., 1990. *Geologische kaart van Nederland 1:50.000*, blad Assen West (12W) en Oost (12O). Rijks Geologische Dienst, Haarlem.

In koude perioden gedurende het Weichselien trad op grote schaal winderosie op. Op lokale schaal traden verstuiwingen op die het oppervlak bedekt hebben met een laag zand, die doorgaans aangeduid wordt als *dekzand*. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Wierden binnen de Formatie van Boxtel. In deellocaties 1, 2, 4 en 5 komt er een dekzandlaag voor op het oppervlak, die dunner is dan 2 meter.

In minder koude perioden gedurende het Weichselien werden door smeltwater, afkomstig van sneeuw en uit de ontdooide bovenlaag van de permafrost, zandige sedimenten afgezet. Deze fluvioperiglaciale afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Drachten binnen de Formatie van Boxtel. Fluvioperiglaciale afzettingen uit het Weichselien komen in deellocaties 2, 3, 4 en 6 voor.

In het Holoceen trad op grote schaal veenvorming op als gevolg van waterstagnatie in een relatief warm en vochtig klimaat. Het veen, aangeduid als *hoogveen*, vormt een dunne laag op de Pleistocene afzettingen. Het hoogveen vormt het laagpakket van Griendtsveen, behorende tot de Formatie van Nieuwkoop. In deellocaties 3 en 6 komt dit laagpakket voor als een veenlaag, die dunner is dan 1 meter.

2.2 Geomorfologie

De Geomorfologische kaart² geeft de mate van reliëf en de vormen die in het landschap te onderscheiden zijn aan. Het plangebied ligt grotendeels in een grondmorene al dan niet met welvingen, bedekt met dekzand (eenheid 3L2). In de noordoostelijke helft van deellocatie 3 en aan de oostrand van deellocatie 4 komen beekdalbodems met veen voor (eenheid 2R4).

Deellocatie 6 bestaat uit een dalvormige laagte zonder veen (2R2). Dergelijke laagtes zijn ontstaan door het afstromen van sneeuwsmeltwater over een diep bevroren ondergrond. Direct ten westen van deellocatie 6 ligt een lage landduin (eenheid 4K19). Dit zijn vaak zogenaamde paraboolduinen, die zijn gevormd tijdens arctische stormen.

2.3 Bodem

De bodems in deellocaties 1 en 2 worden op de Bodemkaart³ getypeerd als veldpodzolgronden, bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (eenheid Hn21). De bovengrond van deze eenheid bestaat uit zeer fijn, humeus zand, waaronder een dunne B-horizont voorkomt.

De bodems in deellocatie 3 bestaan uit madeveengronden op zand zonder humuspodzol (eenheid aVz). Deze bodems zijn gevormd als eerste opvang van het kwelwater, afkomstig van de Hondsrug. Ook komen er in deellocatie 3 en in een deel van deellocatie 4, moerige eerdgronden met een moerige bovengrond op zand voor (eenheid vWz). Dit is ter plekke van het plangebied broekveen met elshout.

In het overige deel van deellocatie 4, alsmede in deellocatie 5 komen bodems voor, die getypeerd worden als veldpodzolgronden, bestaande uit lemig fijn zand (eenheid Hn23). Deze bodems hebben een humeuze bovengrond. In deellocatie 6 worden de bodems omschreven als bekeerdgronden, bestaande uit lemig fijn zand (eenheid pZg23). Deze bodems hebben een sterk lemige, humushoudende bovengrond, welke ligt op zwak lemig zand. Tijdens de ruilverkaveling is de beekleemlaag ter plekke van het plangebied ten behoeve van een betere ontwatering waarschijnlijk gebroken.

² Alterra, geraadpleegd via ArchisII

³ Alterra, geraadpleegd via ArchisII; Stiboka, 1977. *Bodemkaart van Nederland 1:50.000*, blad 12 Oost Assen. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

3 Archeologie

3.1 Historische, huidige en toekomstige situatie

Op een historische kaart uit 1634 (zie Bijlage 2), wordt op de westflank van de Hondsrug, tussen het Andersche Diep en de weg van Borger naar Gieten bos aangegeven. Mogelijk was het plangebied in de 17^e eeuw bebost, of anderszins begroeid. In het beekdal van het Andersche Diep lijkt geen begroeiing te zijn geweest. Op de kadastrale kaart (minuutplan) van 1811-1832⁴ en de historische kaart van 1851-1855 (zie Bijlage 3) is te zien dat de grond in het plangebied niet geperceleerd is. De deellocaties 2, 3, 4, 5 en 6 liggen langs geperceleerde graslanden in het beekdal van het Andersche Diep. Deze graslanden hebben namen als Koelanden en Oostersch Ma. Deellocatie 1 ligt in het Gieterveld. Door deze locatie heeft mogelijk een pad of weg gelopen. Zowel het Gieter- als het Gasselerveld bestaan op deze kaarten uit woeste grond, met zowel hoogtes als venige laagten.

Tegenwoordig bestaat het plangebied uit weide en landbouwgronden. De percelering van de graslanden langs het Andersche Diep is nagenoeg hetzelfde gebleven. In de toekomst zal in de deellocaties natuurontwikkeling plaatsvinden ten behoeve van natuurcompensatie in het kader van de uitbreiding van de zandwinning op het Gasselerveld.

3.2 Bewoningsgeschiedenis

Al vanaf het Midden-Paleolithicum heeft bewoning plaatsgevonden in de omgeving van het plangebied. Bewoning in het gebied heeft vanaf het Midden-Paleolithicum plaatsgevonden, door Neanderthalers. In het Drentse-Aagebied zijn onder andere Neanderthaler-vuistbijlen gevonden. Vervolgens kon vanwege de komst van een ijstijd pas weer vanaf 15 000 jaar geleden bewoning plaatsvinden, dit maal door *Homo Sapiens*, van de Hamburgtraditie. Een vindplaats van deze traditie is teruggevonden in de Gasselterdennen. De mensen van de hieropvolgende Federmessertraditie hebben drie vindplaatsen achtergelaten op het Eexterveld, nabij deellocatie 1.⁵

De naam *Rendierjagerweg* herinnert aan de opgraving die in de jaren '40 van de 20^e eeuw heeft plaatsgevonden en waar een steentijdnederzetting is aangetroffen. Op de flanken van de Hondsrug liggen hunebedden en grafheuvels uit het Neolithicum en de Bronstijd. Gasselte en Borger zijn in de Middeleeuwen op de Hondsrug gesticht. Ook Grolloo is een van oudsher middeleeuws dorp. Papenvoort wordt voor het eerst in 1634 genoemd (zie ook Bijlage 2), niet als nederzetting, maar als doorwaadbare plek in de beek. De ontginning van de zandgronden begon rond 1650.⁶

⁴ Geraadpleegd via www.watwaswaar.nl

⁵ Niekus, M & E. Rensink. 'De Drentse Aa. Steentijdjagers in het Drentse landschap.' In: Rensink, E. ed. 2008. *Archeologie en beekdalen. Schatkamers van het verleden*. Utrecht. pp 122-141.

⁶ www.encyclopediedrenthe.nl

Tabel 3.1 *Overzicht van archeologische perioden*⁷

Periode	Tijd		
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)		tot	9.000 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr.	-	4.900 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr.	-	1.900 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr.	-	800 v.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr.	-	12 v.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr.	-	450 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1.050 n.Chr.
Late Middeleeuwen	1.050	-	1.500 n.Chr.
Nieuwe Tijd	1.500	-	heden

Het bos in het Gasselternveld is tussen 1922 en 1940 geplant. Voor die tijd bestond het gebied uit zogenaamde “woeste grond”, nadat het vanaf de Middeleeuwen door overexploitatie overstoven is geraakt.⁸ Het beekdal, de Koelanden, was een bron van gras en hooi, in tegenstelling tot de arme zandgronden van het Gasselternveld. Deze graslanden waren eigendom van de markes.

3.3 AMK

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van belangrijke archeologische terreinen in Nederland. De terreinen zijn beoordeeld op verschillende criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde). Op grond daarvan zijn de terreinen ingedeeld in categorieën met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde (o.a. de beschermde monumenten). De AMK is in samenwerking met de betreffende provincie en gemeentelijk archeologen ontwikkeld.

In het plangebied zijn geen AMK-terreinen geregistreerd. Ten zuiden van deellocatie 1 is een AMK-terrein geregistreerd, alsmede ten oosten van deellocatie 6 (zie Tabel 3.2 en Bijlage 4).

Tabel 3.2 *Monumenten in het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied.*

mon.nr	complex	datering	waarde
14180	Grafheuvels	Mesolithicum – Neolithicum	Terrein van archeologische waarde
2034	Nederzetting	Paleolithicum Laat – Neolithicum	Terrein van hoge archeologische waarde
14306	Celtic field	IJzertijd vroeg – Romeinse Tijd midden	Terrein van archeologische waarde

Het AMK-terrein nabij deellocatie 1 betreft 3 opgegraven grafheuvels, met sporen uit het Mesolithicum en/of Neolithicum. Ten oosten van deellocatie 6 zijn op luchtfoto's Celtic fields waargenomen. Dit zijn prehistorische akkertjes.

3.4 Archis2

In Archis2 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) staan alle bekende archeologische waarnemingen geregistreerd. In deellocatie 1 zijn twee waarnemingen geregistreerd (waarn. 190/198 en 239287), in deellocatie 3 is één waarneming geregistreerd (waarn. 239204). Het betreft in alle drie de gevallen vuursteenmateriaal. In deellocatie 1 is onder andere een steil geretoucheerde Mesolithische pijlpunt aangetroffen.

⁷ Voor de dateringen is gebruik gemaakt van:

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 1996. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, I: Laat-Paleolithicum. In: *Palaeohistoria* 37/38 (1995-1996), pp. 71-125.

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2000. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, II: Mesolithicum. In: *Palaeohistoria* 39/40 (1997-1998), pp. 99-164.

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2002. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, III: Neolithicum. In: *Palaeohistoria* 41/42 (1999-2000), pp. 99-164.

⁸ Provincie Drenthe, 1990. *Jongere bouwkunst en stedenbouw 1850-1940. MIP/Drenthe. Gemeentebescrijving Gasselte.*

Tabel 3.3 Waarnemingen in de deellocaties.

waarn.nr	complex	aard	datering
190/198	-	vuurstenen afslag; klingen; spits	Mesolithicum-Neolithicum
239287	-	vuursteen	Mesolithicum
239204	-	5 vuurstenen afslagen	-

In de directe omgeving, binnen een straal van 500 m van de verschillende deellocaties, zijn 27 waarnemingen geregistreerd (zie Tabel 3.3 en Bijlage 4). Het gaat voornamelijk om vuurstenen artefacten, in datering variërend van het Laat-Paleolithicum tot en met de Bronstijd. Het zwaartepunt van de dateringen ligt in het Mesolithicum.

Tabel 3.4 Waarnemingen in de directe omgeving van de deellocaties.

dl	waarn.nr	complex	aard	datering	
1	178	-	vuurstenen sikkel	Neolithicum	
	10095	grafheuvel	standvoetbeker; kling	Neolithicum Laat A	
	10096	grafheuvel	ophoging	Neolithicum Laat-Bronstijd Midden	
	10097	grafheuvel	ophoging	Neolithicum Laat	
	239074	-	vuurstenen kling	Paleolithicum	
	239222	-	vuurstenen kern	Mesolithicum	
	238576	-	vuurstenen klingen	Paleolithicum-Mesolithicum	
2&3	238578	-	vuurstenen artefacten	Paleolithicum Laat	
	239241	-	klopsteen	-	
	239251	-	vuurstenen kernen, klingen, brokjes, schaaf, trapezium	Mesolithicum	
	239254	-	vuurstenen kernen, klingen, afslagen, trapezium	Mesolithicum	
	239281	-	vuursteen	Mesolithicum	
	239319	-	vuurstenen bijl	Neolithicum	
	239382	-	vuurstenen brokjes, afslag, kern	Mesolithicum	
4&5	239383	-	vuurstenen kling	Mesolithicum	
	401206	secundair: keienhoop	maalsteen ligger/loper	Neolithicum-IJzertijd	
	34798	nederzetting	vuurstenen kern, klingen, geretoucheerde kling	Paleolithicum Laat	
	239244	-	vuurstenen kernen, klingen, schrabbers, afslagen, trapezium	Paleolithicum (Laat)-Mesolithicum	
	6	372/ 214757	-	stenen bijl, Fels-Oval	Neolithicum Vroeg-Bronstijd
		214792	-	graniet maalsteen: ligger/loper; zadelkweem	Bronstijd
		214795	nederzetting	vuurstenen klingen, schrabber, schaaf, blokjes	Mesolithicum
	402880	-	vuurstenen afslagen, brokjes, klingen, kernen, spits	Mesolithicum	

In het beekdal van het Anderensche Diep zijn, ondanks een lage verwachting op de IKAW (zie ook §3.5), toch een vrij groot aantal waarnemingen gedaan. Het betreft voornamelijk vuursteenmateriaal, zoals afslagen, schrabbers, klingen, maar ook bijlen. Het meeste materiaal is afkomstig uit het mesolithicum, maar vondsten vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Bronstijd komen voor. Een tweetal vondsten zijn mogelijk zelfs uit het Midden-Paleolithicum afkomstig.

3.5 IKAW

De IKAW geeft voor heel Nederland de trefkans aan op de aanwezigheid van archeologische resten. Die trefkans is aangegeven in vier categorieën: een hoge, middelhoge, lage en zeer lage trefkans. De kaart is voornamelijk gebaseerd op de bodemkaart. Volgens de IKAW hebben deellocaties 1 en 5 een hoge trefkans op het aantreffen van archeologische resten. Deellocatie 2, de randen van deellocatie 3 en delen van deellocatie 4 hebben een middelhoge trefkans en

deellocaties 6, 3 en delen van 4 hebben volgens de IKAW een lage trefkans op het aantreffen van archeologische resten.

3.6 KICH

Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie heeft alle bekende archeologische en bouwkundige monumenten en historisch-geografische informatie samengebracht in een digitale kaart. Via deze kaart zijn cultuurhistorische waarden eenvoudig per gebied te bekijken. Het raadplegen van KICH heeft voor het plangebied geen aanvullende informatie opgeleverd met betrekking tot archeologie.

4 Archeologische verwachting

Het plangebied ligt op de flanken van de Hondsrug en in het beekdal van het Andersche Diep. Deellocaties 1 en 5 zijn hooggelegen locaties, die gunstig waren voor bewoning vanaf de Steentijd. Deellocaties 2, 3, 4 en 6 liggen in het beekdal van het Andersche Diep, een van de hoofdtakken van de Drentsche Aa. Alhoewel beekdalen vanwege de lage ligging en vaak natte omstandigheden van de IKAW een lage archeologische verwachting krijgen, is het beekdal en de directe omgeving daarvan toch rijk aan archeologische vondsten. Voor een overzicht van de archeologische verwachting per vindplaats en per periode zie ook tabel 4.1.

Paleolithicum & Mesolithicum

De randen van de beekdalen waren bij uitstek geschikt voor steentijdbewoning. Vooral in het Paleolithicum en Mesolithicum, toen er jagers-verzamelaars in het gebied frequenteerden. Tijdens koude periodes trok er wild door het beekdal en tijdens warmere periodes en in het Holoceen waren de omstandigheden gunstig voor jacht en visserij. Vooral in het Mesolithicum stichtten mensen kampementen op de flanken van ruggen en dekzandkoppen, in de nabijheid van water. In de omgeving van het plangebied zal niet alleen de Drentse Aa een rol hebben gespeeld, ook de vele dobbes en pingo-ruïnes droegen bij aan de geschiktheid van het gebied voor bewoning. Voor met name het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum, bestaat er voor alle deellocaties een hoge archeologische verwachting.

Neolithicum & Bronstijd

Relicten uit het Neolithicum en (Vroege) Bronstijd zijn in de omgeving van de verschillende deelgebieden aangetroffen, vooral in de vorm van hunebedden en grafheuvels. In de hoger gelegen delen (deellocaties 1, 5 en 6) kunnen nederzettingssporen uit deze periodes worden aangetroffen. Het beekdal zal te nat zijn geweest voor permanente bewoning. Wel kunnen sporen worden aangetroffen van bijvoorbeeld jacht en visserij. De archeologische verwachting voor deellocaties 1 en 5 is hoog, voor deellocaties 2, 3, 4 en 6 is de archeologische verwachting middelhoog.

IJzertijd – Vroege Middeleeuwen

Nabij deellocatie 6, de meest zuidelijke locatie, zijn resten van Celtic Fields, oftewel akkertjes uit de IJzertijd aangetroffen. Deellocatie 6 ligt in een beekdal en was dus ongeschikt voor bewoning, maar gezien de nabijheid van de Celtic Fields, kunnen mogelijk sporen van andere activiteiten, zoals jacht en visserij worden aangetroffen.

Mogelijk is het in de Bronstijd tot en met de vroege Middeleeuwen in het grootste deel van het plangebied te onherbergzaam geweest voor permanente bewoning. Het plangebied kan mogelijk wel bezocht zijn, al dan niet seizoensgebonden, bijvoorbeeld in het kader van jacht en/of visserij. Vanaf het eind van de vroege Middeleeuwen zijn de mensen begonnen met het exploiteren van het gebied. De aanwezige begroeiing werd verwijderd en de wind had vrij spel. Zo zijn er stuifzandafzettingen ontstaan, waarop plaatselijk nog heide groeide. Voor de mens was deze heide alleen geschikt voor het laten grazen van schapen. Voor het beekdal geldt dat het ongeschikt was voor bewoning, omdat de bodem te nat was. Vanaf de Middeleeuwen werden deze gronden als weide gebruikt. De archeologische verwachting voor deze periodes is laag, tot middelhoog in deellocatie 6.

Late Middeleeuwen & Nieuwe Tijd

Rond 1650 werden de zandgronden rondom Gasselte ontgonnen en vanaf het eind van de 18^e eeuw is men begonnen met de aanplant van bos om het zand weer vast te leggen. Sporen uit de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd kunnen worden aangetroffen in de vorm van ontginnings-sporen. Nederzettingssporen zullen zeer waarschijnlijk niet worden aangetroffen. Er bestaat een lage archeologische verwachting voor deze periodes.

Er bestaat een kans op het aantreffen van depotvondsten in het veen. Depotvondsten zijn voorwerpen, voornamelijk uit de Steen- en Bronstijd, die met opzet in het veen, dan wel water gedeponeerd zijn. Het deponeren van deze vondsten heeft waarschijnlijk een rituele betekenis. De kans op dergelijke depotvondsten is het grootst in deellocaties 3, 4 en 6.

Tabel 4.1 Archeologische verwachting per deellocatie.

locatie	verwachting Paleo-Mesolithicum	verwachting Neolithicum-Bronstijd	verwachting IJzertijd-Vroege Middeleeuwen	verwachting Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd
1	hoog	hoog	laag	laag
2	hoog	middelhoog	laag	laag
3	hoog	middelhoog	laag	laag
4	hoog	middelhoog	laag	laag
5	hoog	hoog	laag	laag
6	hoog	middelhoog	middelhoog	laag

5 Evaluatie

5.1 Conclusies

In opdracht van Zeldenrust Bos en Natuur BV heeft Grontmij een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor verschillende locaties in en nabij het Gasselterveld. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureauonderzoek en de rapportage hierover.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het gebied kan worden onderverdeeld in beekdalgronden en hoger gelegen gronden. Vanaf de Steentijd is het gebied bewoond/bezocht geweest. Er kunnen archeologische resten verwacht worden die dateren vanaf het Midden-Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. Vooral voor het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum bestaat een hoge archeologische verwachting.

5.2 Advies

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt voor het plangebied, afhankelijk van de bodemingreep, vervolgonderzoek aanbevolen in de vorm van een verkennend booronderzoek om de intactheid en de gelaagdheid van de bodem in kaart te brengen. Het archeologisch vervolgonderzoek zal in eerste instantie alleen noodzakelijk zijn in de percelen waar de bestemming verandert in bos (deellocaties 1, 2, 5 en delen van 4 en). Echter, indien er in de percelen die zijn gemarkeerd als natuur tevens gravende werkzaamheden zullen plaatsvinden, zoals het verwijderen van de bouwvoor ten behoeve van verschraling, of het gebruik van de natuurpercelen als bosopslag, zal ook op deze locaties vervolgonderzoek moeten worden uitgevoerd.

Zie Bijlage 5 voor de archeologische advieskaart.

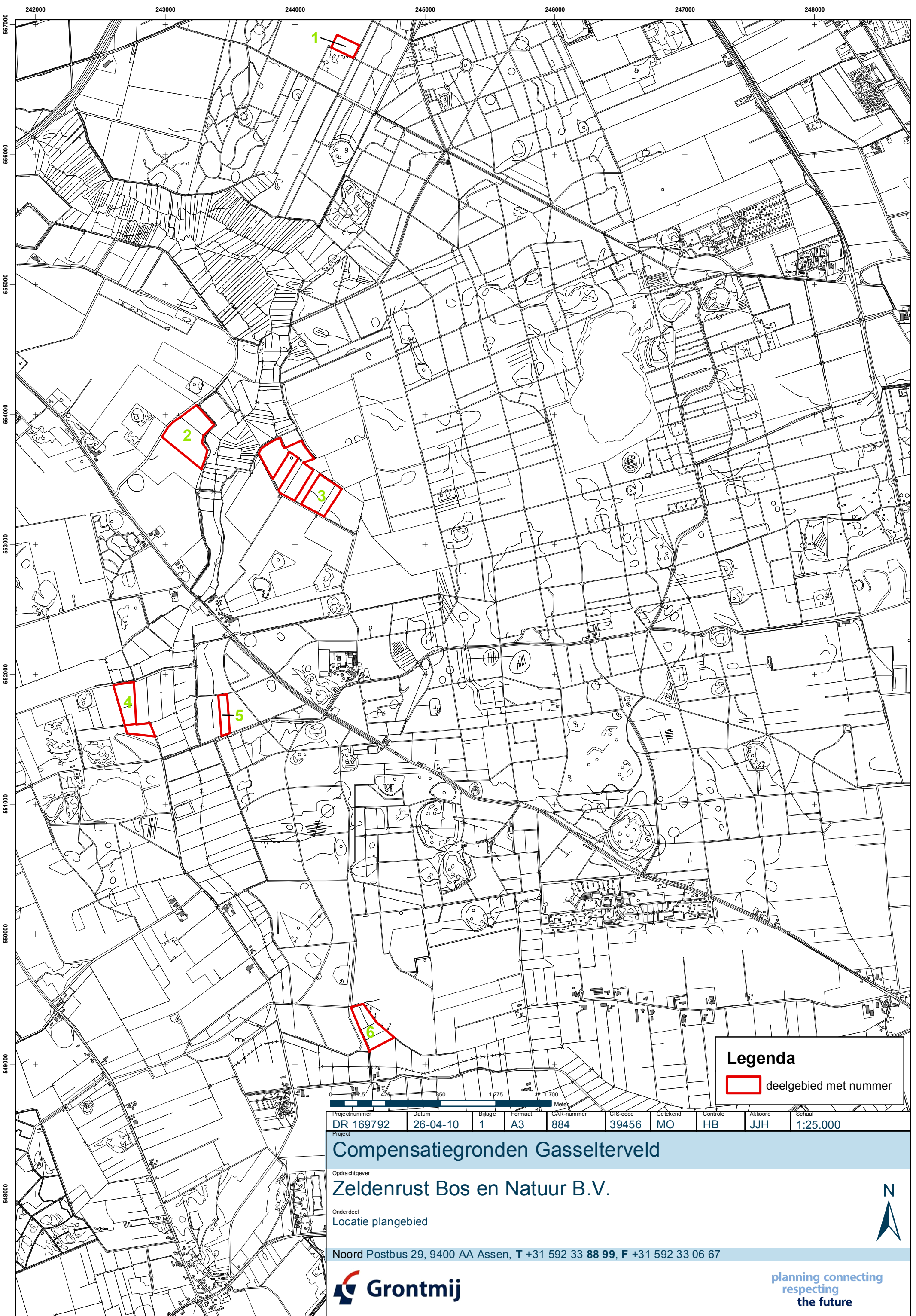
Het verkennend booronderzoek zal bestaan uit het uitvoeren van grondboringen in een boorgrid bestaande uit 6 boringen per hectare. De boringen dienen te worden uitgevoerd met een edelmanboor met een diameter van 10 cm. Relevante grondlagen dienen te worden gezeefd. Wanneer tijdens het verkennende onderzoek archeologische indicatoren, intacte podzolbodems en/of intacte veenlagen worden aangetroffen, wordt het onderzoek uitgebreid naar een karterend onderzoek. Indien de bodem verstoord blijkt en geen archeologische indicatoren worden aangetroffen, kan het gebied worden vrijgegeven.

Naar aanleiding van het karterende onderzoek wordt een advies gegeven over al dan niet noodzakelijk vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuvenonderzoek of archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden.

Er wordt geadviseerd met betrekking tot de resultaten van het onderzoek en deze aanbeveling contact op te nemen met het bevoegd gezag.

Bijlage 1

Locatie plangebied

Legenda

 deelgebied met nummer

Projectnummer	Datum	Bijlage	Formaat	GAR-nummer	CIS-code	Getekend	Controle	Akkoord	Schaal
DR 169792	26-04-10	1	A3	884	39456	MO	HB	JJH	1:25.000

Compensatiegronden Gasselterveld

Oprichtgever
Zeldenrust Bos en Natuur B.V.

Onderdeel
 Locatie plangebied

Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

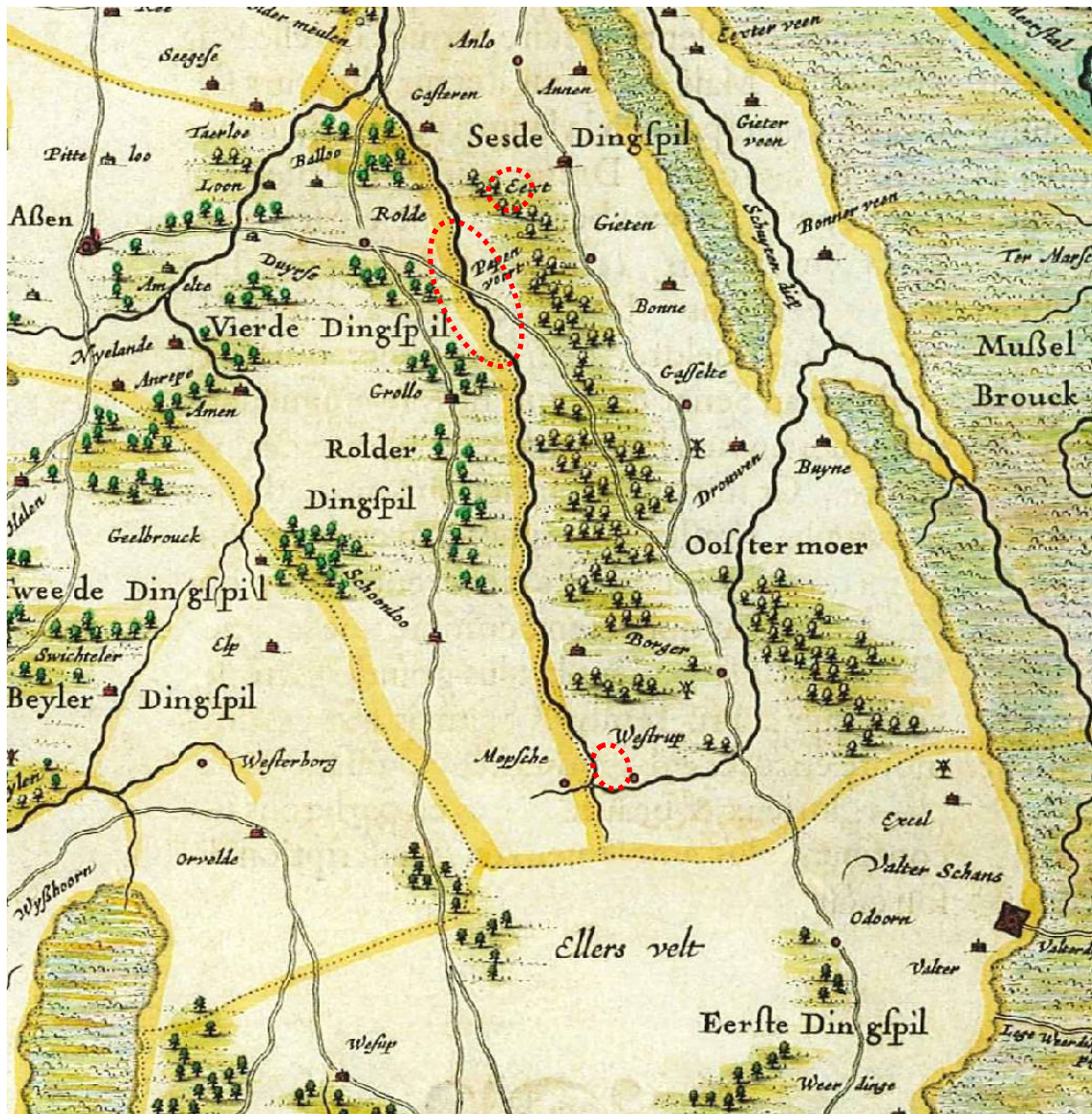

planning connecting
 respecting
 the future

Bijlage 2

Historische kaart 1634

Projectnummer	Datum	Bijlage	Formaat	GAR-nummer	CIS-code	Getekend	Controle	Accoord	Schaal
DR 169792	11-02-10	2	A4	884	39456	HB	LS	JJH	

Project

Archeologisch onderzoek zandwinning Gasselterveld

Opdrachtgever
Zeldenrust B.V.

Onderdeel
 Historische kaart 1634

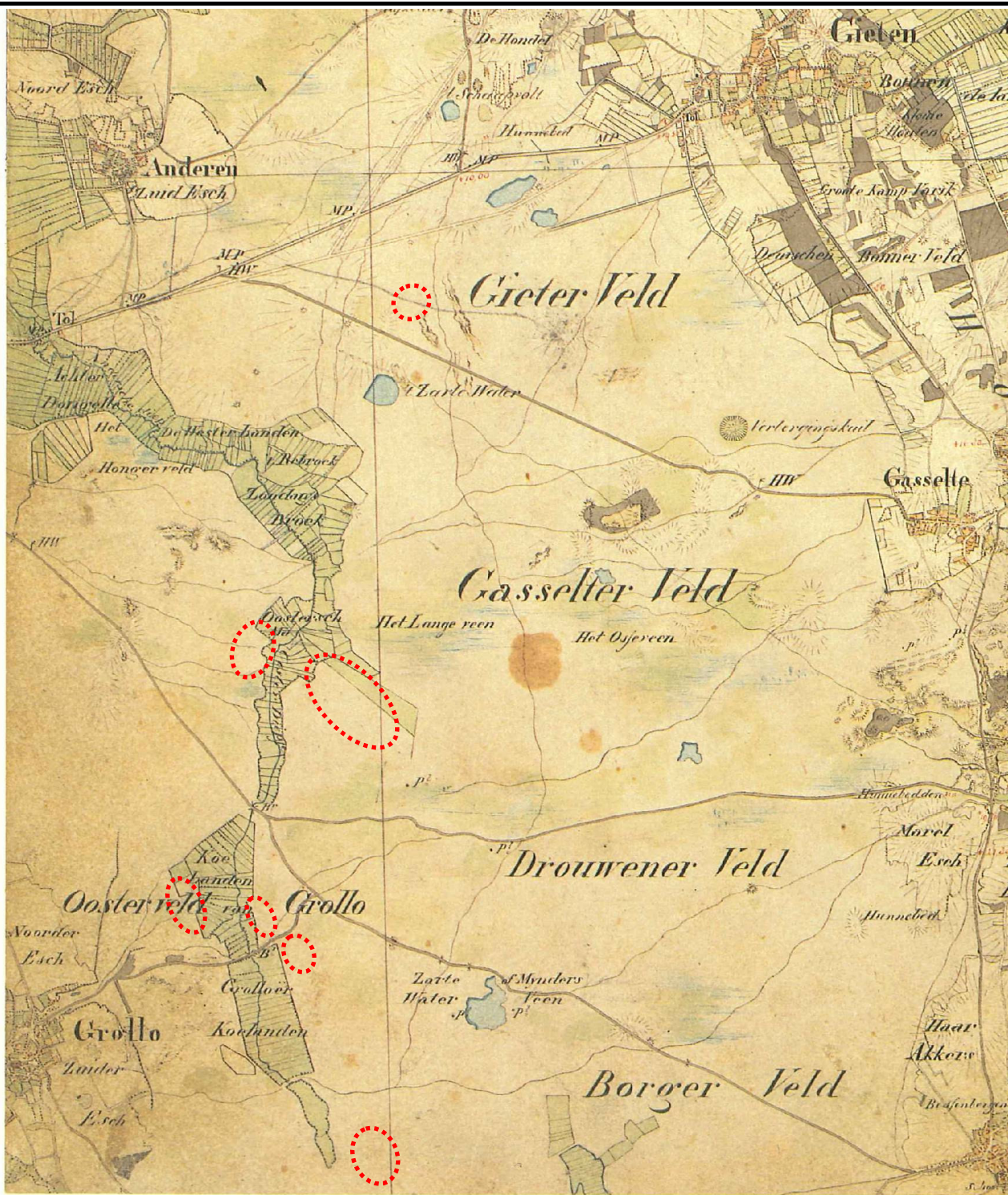
Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

planning connecting
 respecting
 the future

Bijlage 3

Historische kaart 1851-1855

Projectnummer DR 169792	Datum 11-02-10	Bijlage 3	Formaat A4	GAR-nummer 884	CIS-code 33779	Getekend HB	Controle LS	Accoord JJH	Schaal 1:50.000
----------------------------	-------------------	--------------	---------------	-------------------	-------------------	----------------	----------------	----------------	--------------------

Project

Archeologisch onderzoek zandwinning Gasselterveld

Opdrachtgever

Zeldenrust B.V.

Onderdeel
 Historische kaart 1851-1855

Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

planning connecting
 respecting
 the future

Bijlage 4

Archeologische basiskaart

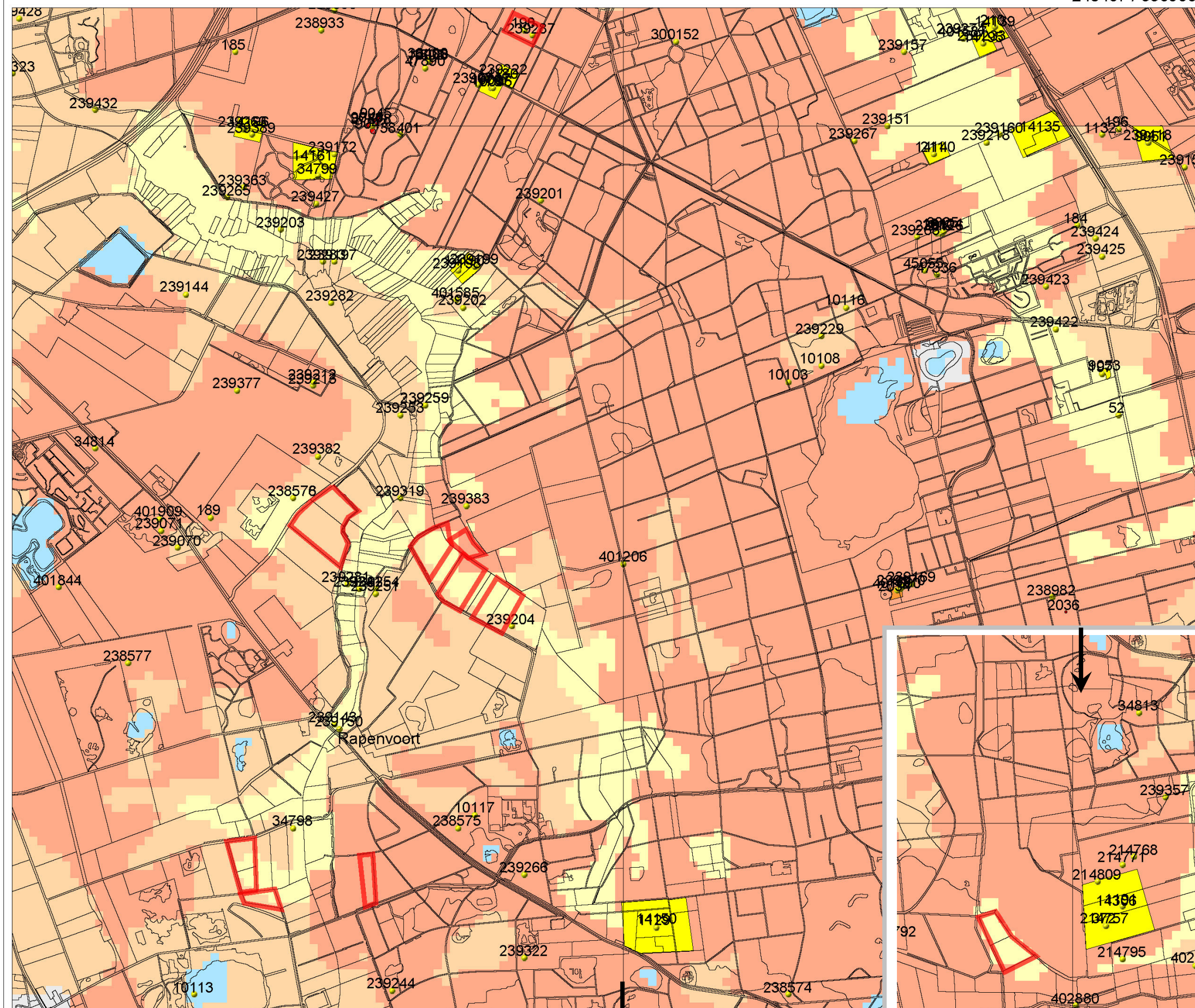
Archeologisch onderzoek compensatiegronden Gasselterveld

09-02-2010

archeologische basiskaart

248497 / 556966

Grontmij

241297 / 550891

Legenda

TOP10 ((c)TDN)

VONDSMELDINGEN

WAARNEMINGEN

MONUMENTEN

archeologische waarde

hoge archeologische waarde

zeer hoge archeologische waarde

zeer hoge arch waarde, beschermd

IKAW

zeer lage trefkans

lage trefkans

middelhoge trefkans

hoge trefkans

lage trefkans (water)

middelhoge trefkans (water)

hoge trefkans (water)

water

niet gekarteerd

PLAATSNAMEN

PROVINCIES

Schaal 1:25000

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Bijlage 5

Archeologische advieskaart

243000

244000

245000

246000

247000

248000

249000

557000

556000

555000

554000

553000

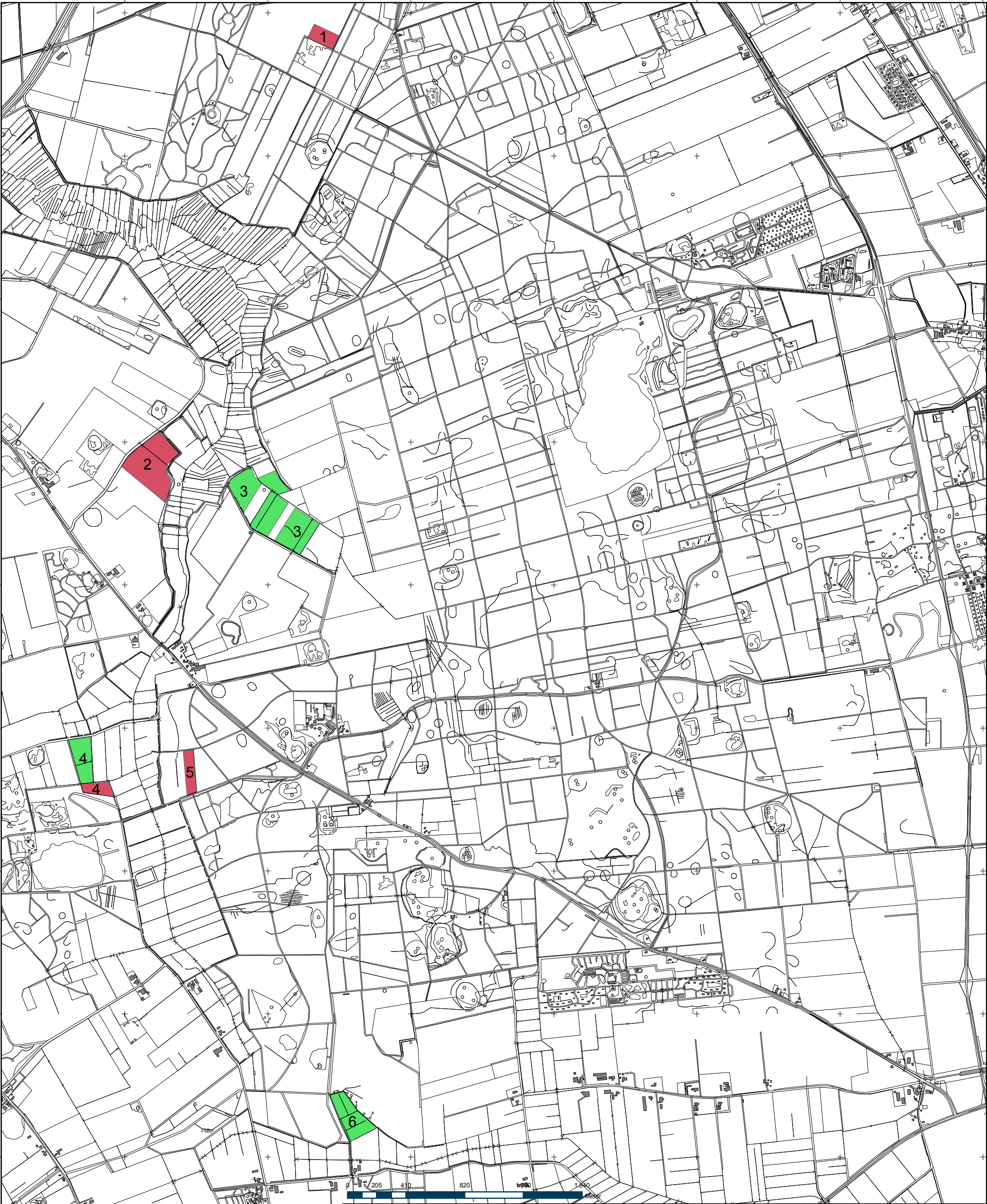
552000

551000

550000

549000

548000

Projectnummer	Datum	Bijlage	Formaat	GAR-nummer	CIS-code	Getekend	Controle	Akkoord	Schaal
DR 169792	04-03-10	5		884	39456	MO	HB	JJH	1:25.000

Compensatiegronden Gasselterveld

Opdrachtgever
Zeldenrust Bos en Natuur B.V.

Onderdeel
 Advieskaart vervolgonderzoek

Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

planning connecting
 respecting
 the future

Legenda

- bosaanplant; vervolgonderzoek noodzakelijk
- natuur; geen vervolgonderzoek

www.grontmij.nl

Wij ontwerpen en realiseren **plannen** voor de **toekomst**, door mensen en partijen in regio's bij elkaar te brengen en met elkaar te **verbinden**, met **respect** voor onze leefomgeving, onze klanten en elkaar.